

El Casino dels "NOIS" de Sant Feliu de Guíxols

(I)

per

LLUÍS ESTEVA I CRUAÑAS

Aquest Casino —que oficialment s'anomenà «La Constància» (1851-1894) i després «Nuevo Casino La Constància» (des de 1895)— acaba de ser declarat monument històric-artístic d'interès local

Com a conseqüència, crec adient fer-ne un xic d'història, que dedico preferentment a tots aquells que han contribuït a salvar aquest popular i típic casal.

Des de la fundació de «La Constància» fins a la primera ampliació del seu local social —això és, fins que el Casino tingué façana als vells carrers del Portalet i dels Guíxols, i fou construïda l'esvelta i elegant miranda —rotonda amb cúpula a la intersecció d'ambdós carrers (1899-1902)— Sant Feliu era una vila que anava vent en popa.

Les seves vinyes que, gràcies a les feixes de reduïda amplada, s'enfilaven muntanya amunt fins ocupar bona part de les terres mairres del seu petit terme municipal, havien quedat delmades per la fil·loxera (1879-1883). Però la pèrdua, que fou catastròfica per determinats municipis, significà ben poc per als guixolencs, car aquests vivien en ple floreixement de la indústria surera, i àdhuc bon nombre de famílies tenien la seva fabriqueta particular que els permetia viure sense maldecaps ja que l'ambició no els dominava. Per altra part, els fabricants «grassos» s'havien folrat d'or i, com que eren gent de bon gust, feien enderrocar cases velles i xacroses per alçar-ne de sòlides, espaioses, belles i amb jardins, seguint el gust de l'època: el modernisme que donà a Sant Feliu un segell senyorial autèntic que va esborrant-se lamentablement des de la vinguda massiva de turistes i la creació esclatant d'una nova burgesia sense tradició. El Sant Feliu descrit per Gaziol en el seu esplèndid «Sant Feliu de la Costa Brava» és el d'aquesta època, la que donà a la nostra vila el magnífic aspecte que hem conegut de joves els que, fa anys, ja no en som. També la que vetllà perquè l'«ornato públic» fos respectat per tot hom ja que, com dos i dos són quatre, el que contravenia la llei ho pagava fort. Si fos viu, el notari Joaquim Ametller i Rexach ens en podria dir quelcom; convençut de la influència que li donava el seu càrrec, del valor aparentment real dels falsos documents que manipulava i també de la bonhomia dels homes que regien els destins de la vila, volgué —de bracet amb una colla d'altres pillets— apropiat-se del passeig del Mar (1871-1873) per fabricar-hi una fila de cases i aconseguí el que no s'esperava: una condemna de sis anys i un dia de presó major.

Aquesta era la vila que va veure els primers cinquanta anys del Casino dels «Nois», la que ordenà i embellí rambles i passeigs dels quals, en bona part, encara n'anem tirant; la que publicava diversos periòdics al mateix temps («El Eco Guixclense» 1878-1884, «El Guixolen-

se» 1880-1898, «El Bajo Ampurdán» 1884-1888, «La Lealtad» 1894, «El Noticiero» 1891-1894, «Cap i Cua» 1893-1894, «El Independiente» 1899, «El Puerto» 1899, «Lo Trapecer» 1898-1899 i, potser, «El Programa» primera època) quan avui en prou feines podem mantenir-ne un; la que passà de 5.487 habitants (1842) a 11.333 (1900); la que muntà un tren amb capital quasi exclusivament guixolenc (1892) i projectà, amb visió de futur, l'eixampla de la vila servint-se d'un arquitecte excepcional (Pla Guitart 1897); la que per la Festa Major aixecava quatre enve'ats. La que, poc després, va veure reconeguts i premiats els seus esforços: passà de vila a ciutat (8-IV-1902) i posà la primera pedra del port (9-IV-1904).

En fi, el Sant Feliu de la segona meitat del segle XX tingué, segons Joan Canet, els casinos senüents, a cada un dels quals els guixolencs, amb la seva sorna característica, aplicà un motiu que reflexava, amb justesa, el caràcter real dels socis respectivament: «La Floreciente» o «Els Hereuets», «La Vejez» o «Els Vells», «La Amistad» o «Els Frares», «La Unión» o «La Gorga», «El Guixolense» o «Els Senyors» i «La Constancia» o «Els Nois». En aquests casinos s'hi reunien bona part dels guixolencs per jugar, per llegir i, no caldria dir-ho, per discutir les qüestions de l'actualitat local i general; de quan en quan, igualment, s'hi donaven vetllades i conferències perquè, com diu Gaziell, els casinos eren alhora «escoles i parlament» i «venien a ser les càtedres de la vila —com abans ho havien estat les trones parroquials».

Però també els casinos organitzaven periòdicament balls de societat que es regien per normes de ben vestir i de bon comportament, car del contrari els infractors topaven amb la «Junta calificador» que no vacillava a posar condemnes exemplars de les quals n'hi ha bons testimonis en els llibres d'actes respectives. I quan arribava Carnaval i la Festa Major, cada una de les societats recreatives llancava la casa per la finestra; com a resultat, en aquestes dates el nombre de socis augmentava de manera extraordinària: podríem dir que ambdues festes constituïen el grumeig abundós i suculent que propiciava una pesca positiva i continuada.

Gaziell, amb la justesa de paraules que el caracteritza, explica així el significat del nom popular del Casino: «L'expressió «els Nois», a Sant Feliu no vol pas dir únicament la gent jove, ni tampoc els fadrins, ni els econòmicament modestos, ni res de semblant. Designa sobretot el que podríem dir-ne l'element no anquilosat, obert d'esperit i radicalment «progressista» —sense tenir en compte l'edat, la fortuna ni la condició social. El Casino dels Nois sempre ha estat ple d'homes amb cabells grisos o blancs, i ensems buit de fatxendes, d'aquells que «es donen to», fan sonar la bossa o pretenen ser més del que són. En els seus millors temps era una barreja de petits fabricants de taps, de mestres instruïts, de comerciants desperts, de

treballadors autodidactes i de «federal» de tota la vida».

Fins ací he tractat d'esbossar l'ambient en el qual el Casino es mogué —i ensems ajudà a crear— durant els seus cinquanta primers anys; també he recollit el significat que, segons Gaziell, tenia la paraula «Nois» (1) aplicable al Casino.

Ara, amb dades concretes quan les he trobat, vaig a parlar de les vicissituds per les quals ha passat el Casino dels «Nois»:

1. PEREGRINATGE PER DIVERSOS ESTATGES SOCIALS

Abans de tenir casal propi, el Casino dels «Nois» passà per diversos estatges particulars de la més variada categoria. He reunit referències dels següents:

Carrer de la Creu, núm. 17 (21-1-1851)

Quaranta guixolencs «animats d'esperit col·lectiu» i «prenent patró d'una societat de Fiduques, acceptaren son reglament i nom» i fundaren «La Constancia».

La inauguració tingué lloc el dia 21 de gener de 1851. La casa núm. 17 del carrer de la Creu, que era d'un tal «Jana» (1^a), fou el seu primer estatge social. Instal·laren en ell unes taules velles i un taulell. Cada soci portà la seva cadira «i un troc de fusta rotulat que serví de penjament, abric que llavors s'usava. En Mundo fou el president i es Pastó el macer».

«Entre lo que pactaren els socis fundadors existia l'acord que en quant arriessin a 60 socis, donarien ball de societat. Havent rebassat dit nombre, organitzaren balls quinzenals que foren l'admiració de Guixols. Recordo que per a donar més llum a dits balls nomenaren un director, que anomenaven «bastoner» per portar una gran vara amb les inicials del Casino col·locades al mig d'una lira, tot de metall, voltades de penjaletes de llargues cintes. Elegiren per a dit càrrec a un dels joves més ben plantats de la vila, «En Janó». També era costum que tot jove comptés amb traje negre, que els

(1) Potser escau ací contar una anècdota de Gaziell. Durant els darrers anys de la seva vida, alguns dies de cada estiu passejàvem ell, Joan Torrent i jo, «els tres mosqueters», com ens deia. Un dia comentà: —A Sant Feliu sempre em sento jove, perquè quan trobo algun amic de la infantesa em diu: —Hola, noi! i, en veritat, llavors m'hi sento.

(1^a) Un Joan Julià (a) Jana era patró del llaüt Maria que naufragà davant Vinaròs el 7-XI-1880 i tota la tripulació s'ofegà («El Eco Guixolense», núm. 110 del 14-XI-1880).

dies de ball portava amb son gec ben encossat. La veritat, formava son caient el «clou» d'aquells quizenals» (2).

Carrer de Sant Pere (data desconeguda)

«Havent augmentat en gran manera el nombre de socis; havent adquirit el Casino una importància social que no havien pensat mai assolir sos iniciadors, la societat determinà canviar de domicili i, amb caràcter interí, passà a casa d'un tal «Jumeu» (sols recordo era pare d'un fabricant de taps que li deien «es Viudu»), situada després de Casa Llotjà, al carrer de Sant Pere».

Carrer de Mitja Galta, núm. 10 (1854)

Més endavant, «La Constància» passà a can Casas del carrer de Mitja Galta, després passeig de Guixols o dels Guixols. Era el núm. 10, la casa que més tard hostatjà el «cafetí d'en Carles Marcelino. Estant el Casino domiciliat allí, l'any 1854 tingueren lloc les grans festes ciutadanes en honor del general Espartero, les quals també es celebraren al casino «La Amistad», popularment conegut per «Els Frares», assolint una gran ressonància a Guixols».

«La Constància», amb aital motiu, guarní la façana del seu estatge social i va col·locar-hi el retrat de l'il·lustre i popular general, orlat de guirnaldes i corones de flors i de llorer. També el rodejà d'esplendent lluminària durant les nits que durà l'homenatge».

Essent ací, es «promogué una escisió, formant els discòls una altra societat anomenada «La Floreciente», que no logrà «florir», puix tingué molt poc temps de vida».

Carrer del Portalet, núm. 5 (data desconeguda)

Del carrer de Mitja Galta, passà el Casino al núm. 5 del Portalet, «on fou més tard la notaria Llinàs i més endavant restaurant Gregori i, més tard encara, hotel Murlà i hotel Mari-na».

(2) Les dades d'aquest capítol les he tretes de dos articles: **Historial de Guixols. La Constància**, de Perllongat (pseudònim de Josep Lloveras i Roig —1850 a 1912—, guixolenc autor de **Llevantins i cubans**, llibre de costums típics guixolencs, editat per Octavi Viader), publicat a «L'Avi Muné», núm. 134 del 27-XI-1920, i **Breus notícies sobre els vells casinos populars de Guixols. Casino «La Constància» o «els Nois»**, de Joan Canet i Auger, inserit en el mateix setmanari, núm. 731 del 7-V-1932.

Carrer dels Arbres, núm. 36 (1862)

Del Portalet passà al carrer dels Arbres, núm. 36, al costat de «can Dei», en una casa vella que hi havia on avui resideix, temporalment, la família Vilaret. Fou ací on «La Constància» adquirí gran importància i on naixé «la música «La Nova», formada de socis de l'esmentada Societat, música que baix la direcció de son mestre, l'intelligent i mai prou alabat en Dionís Baró, tant contribuí a enaltir i a donar vida i importància a l'art musical de nostra vila».

«Per aquell enfront, sofri l'alcaldata que donà lloc al plet de les «cortines negres» (1862), les que s'havien posat en senyal de dol en un de sos Carnavals, per haver l'alcalde negat el permís de donar ball a l'esmentada societat» —donades les circumstàncies d'intranquil·litat i d'inseguretat política que no eren propícies a la celebració de festes populars— «motivant no se celebrés a Guixols, però sí al veí poble de Castell d'Aro, on passà tota la joventut a divertir-se i a gaudir de la llibertat que se'ls hi havia negat aquí».

«Aquest fet no s'esborrà més de la memòria dels nostres avantpassats. Durant aquella època el Casino prengué un caire democrata-cultural. En Pere Caimó va establir-hi una tanda de conferències doctrinals entre els elements joves de «La Constància», en les quals desenrotllava els conceptes de democràcia, com a programa, i el seu alcanç com a instrument i forma de govern. La joventut seguia amb interès les dites conferències que, per altra part, no podien ésser més oportunes, puix que això s'esqueia pels voltants d'aquella època agitada de la revolució de 1869. En Caimó acabava sempre les conferències amb el final seqüent: «D'aquell que només vol drets i no vol deures, aparteu-se'n perquè no és democrata, per tal que el vertader democrata accepta les dues coses sense protesta, ja que una és complement de l'altra».

L'alcaldata de les «cortines negres» decau més malament encara perquè venia després del que ens conta Gaziol: «Val la pena consignar aquí l'informe favorable del que era batlle de Sant Feliu, Rafael Patxot, d'un dels més il·lustres llinatges ganxons, en resposta al requeriment del governador de Girona, perquè li digués què pensava de la petició presentada pels fundadors del Casino dels Nois. Deia literalment així: «Por mi parte no veo el menor inconveniente en la existencia legal de esta reunión. Ella es, por el contrario, la vida de las diversiones populares de este vecindario. Cada quince días da un baile de noche en día festivo. Allí concurren todos los artesanos decentes del pueblo, con sus familias. El orden y compostura que se observan en estos bailes es admirable (sic) de todas las personas que los visitan. Los forasteros que este año —(era per l'agost de l'any 1860)— concurren a la fiesta mayor no pudieron menos de entusiasmarse al ver durante cinco días, tarde y noche, bailar en la

plaza pública —(els envelats encara no es feien)— siete u ochocientas parejas compuestas de todas las clases del vecindario, con la más admirable armonía, sin un empujón ni un gesto ofensivo, y sin que nadie echase de menos ni un pañuelo ni la menor prenda de ninguna especie; y todo esto sin el aparato de ningún guardia civil, ni agente de policía, bastando la sola presencia del Alcalde para conseguir tan satisfactorio resultado».

Gaziel ho comenta així: «Era cert: a molt pocs països, ni dels més civilitzats d'Europa, s'hauria pogut afirmar, amb veracitat absoluta, una cosa semblant. Trobo que el Casino dels Ncis —si no ho ha fet— hauria d'inscriure aquest document de ciutadania a la primera pàgina dels seus llibres d'actes. Són paraules d'or» (3).

Carrer del Mar, núm. 2 (data desconeguda)

«Passaren anys tranquils fins que «La Constància» es traslladà a «Cas Queixal», carrer del Mar, núm. 2, cantonada al carrer dels Arbres» (ara Rambla Vidal), on hi hagué al garatge Adrià (1920), després el «Centre Republicà Federal Català» (1932) i ara la casa del senyor Cendrós.

Estant en aquest local, sofrí una crisi tan forta que de poc s'ensorra el Casino que acabà comptant solament amb 46 socis. «Aquests, però, abnegadament s'imposaren el deure d'aguantar el Casino contra tota eventualitat, s'assignaren una quota mensual de 2 ptes. i procuraren abstenir-se de tota despesa que no fos absolutament necessària. La fermesa d'aquells joves triomfà i llurs propòsits es vegeren coronats per l'èxit més falaguer».

Carrer de Sant Llorenç, núm. 6 (data desconeguda)

«Refet quelcom, el Casino es traslladà al magatzem «d'en Tinet» al carrer de Sant Llorenç, núm. 6. Van ingressar-hi nous socis, el que va permetre una nova organització. Fou aleshores quan acordaren que els balls de festa major i de carnaval fossin forçosos i les despeses repartides entre tots els socis».

«Per aquest temps passà un fet una mica còmic. Tenia el Casino un servei de porronets que s'utilitzava per beure-hi gasosa amb vi i també vermcut. Una nit el jove Jaume Barceló tirà de la fusta de l'armari on estaven col·locats els porronets. Aquests caigueren a terra produint un gran soroll acompanyat d'una total trencadissa i la consegüent alarma dels que ignoraven el motiu del soroll. Esbrinat el cas, al-

guns volien agredir l'autor de la malifeta, però quan la majoria dels socis n'hagué esment, aplaudiren la facècia, puix que així s'allunyava el Casino de l'aspecte de taberna que havia tingut fins aleshores. Aquest ús dels porrons continuà, encara, per espai de molts anys als casinos aliats «Els Frares» i «La Gorga».

Carrer de la Rutlla, núm. 25, primer (data desconeguda)

«Prenent nova fermesa, sofrint transformacions precises de locals i reglaments», el Casino deixà «can Tinet» i ocupà els locals d'en Llorenç Pou, del carrer de la Rutlla, núm. 25, primer pis, una casa vella on avui, convenientment adequada, hi té l'estatge social la cooperativa «La Guixolense» (i ara la «Sants Boada»).

Carrer dels Arbres, núm. 9 (data desconeguda)

D'ací passà a «can Bernadet», carrer dels Arbres, núm. 9, on hi hagué el «Comerç de Jaume Vives» i ara el bar «El Dorado» (4).

Trobo que en el curs de 1884 els balls de Festa Major es feien en els envelats; ignoro si aquest costum havia començat abans.

Passeig del Mar, núm. 9, primer (1887)

El Casino passà altra vegada al passeig del Mar, ara en el núm. 9, primer pis, a la casa que era de la vídua de Menció Petit, sobre el popular i antic cafè «La Paiella» o «Paella», que de les dues maneres es deia, local que estatjà successivament al «Centro Recreativo», «La Perla Guixolense», el «Centre Català» i altres societats. Ocupant l'esmentat local, el Casino rebé un fort agravi de la propietària de l'edifici, la qual ho era així mateix de la consergeria. La protesta fou tan seriosa que senyala època en la vida de «La Constància»; com a represàlia del greuge inferit al Casino, durant els dies de carnaval d'aquell any (1887), els socis es declararen en vaga de consumidors i se n'anaren a prendre cafè als casinos aliats.

«La Constància» acabà ací el seu peregrinatge per magatzems, cases i pisets. Però, com que he trobat dades inèdites del seu pas pel darrer local, permeteu-me que reculli les que considero més importants:

7-1-1877. Maria Sibils, vídua de Melcior Petit, lloga a «la Constància» el primer pis de la casa núm. 3 del carrer de Sant Domènec «donde existe la puerta para las entradas y salidas, junto con el primer piso de la casa núm. 9 de

(3) Gaziel, pseudònim d'Agustí Calvet i Pascual, **Sant Feliu de la Costa Brava**, Barcelona, 1963, p. 220.

(4) He posat primer carrer de la Rutlla, 25 i després carrer dels Arbres, 9, com ho escriví Perllongat; Canet ho posa al revés. No sé qui té raó.

la calle del Mar, ambos contiguos». Condiciones más importantes: *Contracte per dos anys, a raó de 850 ptes. l'any...* «3.º La conserjería del Casino queda a favor de la propietaria... por todo el tiempo de la duración de este contrato, de modo que todas las bebidas que se consuman en dicho Casino han de ser precisamente del establecimiento que posee doña María Sibils en los bajos de las habitaciones arrendadas. 4.º El precio de las gaseosas, cervezas y copas de licores que suministre la propietaria será el siguiente: seis cuartos o 18 céntimos una, las primeras, siete cuartos o 21 ctms. de peseta las segundas y 4 cuartos o 12 ctms. de peseta las últimas. *No pudiendo la Sra. Sibils alterar ni modificar los precedentes precios sin el consentimiento de la Junta directiva del Casino* 5.º Queda obliada la conserje a servir a la Sociedad en todos los días laborables de desde las 8 a las 10 de la noche y en los festivos de 9 a 12 de la mañana y de la 1 de la tarde a las 11 de la noche, pero en las noches que la Sociedad dé baile, deberá servir hasta media hora después de concluido. 6.º La Sociedad suministrará a la conserje los quinqués para el alumbrado, pero el petróleo, tubos y gastos de limpieza correrán a cargo de ésta. 7.º Las luces estarán encendidas todas las noches en las horas fijadas en el pacto 5.º y se encenderán las necesarias en otras horas distintas siempre que uno o más socios lo reclamen por convenir a su objeto. 8.º La conserje vendrá obligada a pasar por sí o por uno de sus dependientes la urna y bolas en las votaciones, contar el número de votantes y recoger los juegos de naipes, dominós y demás que son del Casino. También distribuirá las limosnas a los pobres, abonándole la Sociedad al fin de cada mes y mediante recibo, los desembolsos que al efecto haya tenido. 9.º Corre de cuenta de la conserje todo el servicio de cristalería, porcelana y demás necesario para las bebidas, así como también el cuidar de la limpieza del local. 10.º Se prohíbe practicar en los locales arrendados actos contrarios a las leyes del país y a la moral. 11.º La Sociedad no abusará en modo alguno de los locales arrendados, debiendo ser abonados a la propietaria los perjuicios que se le ocasionen con tal motivo; y 12.º La Sociedad arrendataria no podrá subarrendar el todo o parte de las cosas que obtiene en arrendamiento sin previo permiso de la propietaria». Pel Casino signen Joan Palol i Abras i Rafael Falgueras i Estrada; notari, Josep M.ª Llinàs.

Més endavant dequeren fer una reforma remarcable en el local, ja que «El Eco Guixolense» del 13-VII-1879, diu: «El sábado de la pasada semana, para solemnizar la apertura del nuevo local del Casino «La Constancia» se celebró una velada artístico-literaria... Los balcones del establecimiento estaban profusamente iluminados y los diversos salones decorados y amueblados con buen gusto y elegancia...». Era president Josep Gelabert, que va dir «que nunca había llegado (la Sociedad) al grado de esplendor

que ha alcanzado durante el año de su presidencia». Entre altres, també parlà Josep Calvet qui dedicà unes paraules a la «selecta aunque modesta biblioteca» del Casino. Hi hagué igualment un concert que dirigí Dionís Baró.

El 24-XII-1879 tingué lloc una altra «velada artístico-literaria». Era president el mateix Gelabert (que cessava) i secretari Joan Ball-llovera. En aquesta festa Josep Calvet va llegir una poesia titulada «A la Sociedad La Constancia», i Pere Puig féu el mateix amb el seu «Combat del Montañés» (5).

Per la festa major de 1880, «La Constancia» distribuí unes invitacions. «El Eco Guixolense» ho informa així: «Los billetes de invitación para el entoldado del Casino «La Constancia» de este año son unos elegantes cromos que representan con notable exactitud y viveza de colores, la punta de San Elmo tomada desde el emplazamiento del mencionado entoldado. —En el primer término se observa nuestra playa, y en ella, sentada sobre un montón de cables y redes de pescar y con un remo en una mano y la otra apoyada en el escudo de armas de la villa, una linda figura de marinera en una posición muy artística; viéndose a poca distancia de ella una oriflama con los colores nacionales en la cual se lee una inscripción adecuada al objeto a que se destina el billete—. Su tamaño es de unos 15 por 10 cm. y la obra honra sobremanera al reputado artista litógrafo de Barcelona Sr. Bages, así como a nuestro amigo Sr. Pons Martí, que levantó el croquis correspondiente». Com pot veure's, la invitació porta la signatura de Labarta (potser Lluís Labarta i Grané —Barcelona 1852-1924—, il·lustrador, pintor, dibuixant i figurinista). ¿Féu Labarta la pintura sobre un croquis de Pons Martí?

La Societat devia anar vent en popa perquè el 31-1-1883 signa un nou contracte amb Maria Sibils en el qual s'afegeix a les dependències llcgades el segon pis de la casa del carrer de Sant Domènec. Ara la Societat pagarà 680 ptes. pel «primer piso de la referida casa de la calle del Mar y primer y segundo pisos de la de Santo Domingo». Pel Casino signen Joan Vidal i Roure i Llorenç Soler i Torras.

Segons Gaziel, «l'any 1884 (la Societat) comptava amb 185 socis de número, i cadascú pagava 65 rals l'any, i 32 socis transeünts o passavolants, que en pagaven 78» (6).

El 20-VII-1886, diversos propietaris de pro (Batet, Hériz, Casas i altres) presenten un projecte al Municipi per tal d'assolir l'alineació definitiva del carrer dels Guixols; del projecte en tornaré a parlar més endavant.

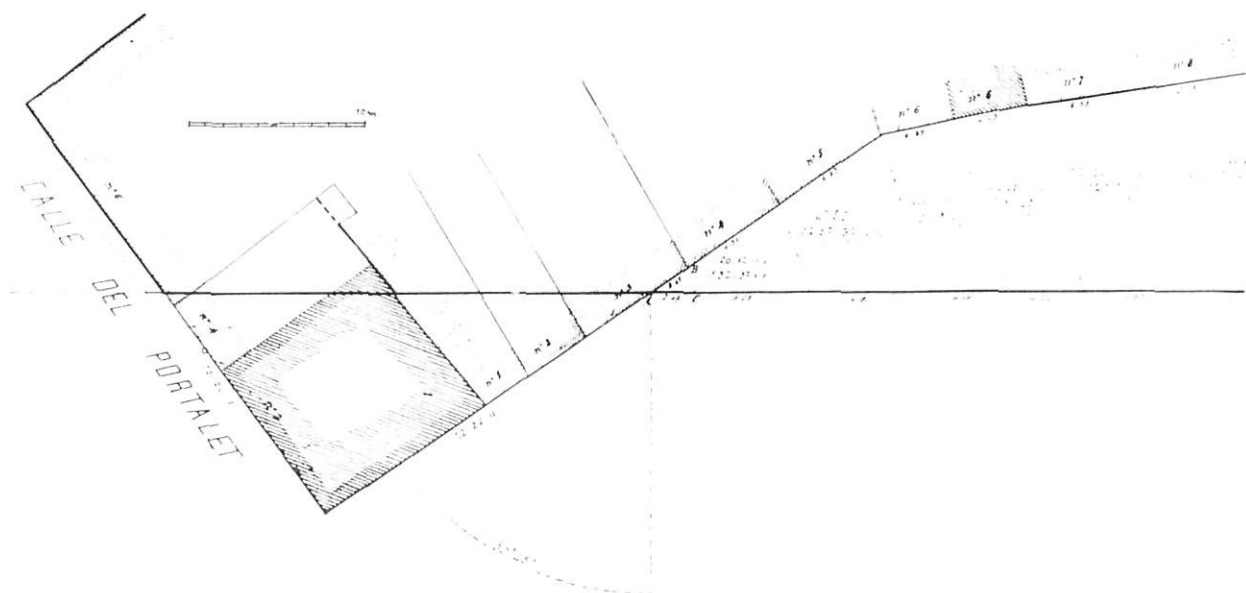
(5) La primera és a «El Eco Guixolense», núm. 67 i la segona en el núm. 68 (11-1-1880).

(6) GAZIEL, obra citada, p. 224.

Invitació per entrar a l'envelat del Casino dels "Nois" (1880). Dibuix de Labarta, probablement sobre croquis de Pons Martí. (Estampa facilitada pel Dr. Benet Julià).

Fragment del plànol parcel·lari del carrer dels Guixols; dibuix de Pere Pascual fet el 4-X-1887 seguint el projecte —també seu— aprovat pel Municipi l'any anterior. La finca número 6 del Portalet és el Casino dels "Nois"; la ratlla gruixuda, horitzontal, assenyalava l'alineació definitiva, que és l'actual. (AHSF, sec. XVII, núm. 8-1).

2. EL PRIMER LOCAL PROPI (1888-1889)

A conseqüència de la topada —ja descrita— amb Maria Sibils, propietària i conserge ensem amb l'últim casal del Casino, algú llançà la idea de construir un local propi. Per sort, era president Esteve Cañet, home de molta empena, que es vegé fortament ajudat per Josep Lloveras (7) i per tota la Junta. El projecte anà vent en popa: es creà un capital social, i el 1889 fou inaugurat el primer tram de l'actual estatge social.

Segons els documents que he pogut consultar, cronològicament els fets passaren així:

1-IV-1888. Els balls es celebraven en locals separats del Casino; en aquesta data degué fer-se o fou reformat un saló de la carretera de Girona, potser el «Goula», dit «sala d'en Roca», on avui hi ha el garatge Renault (8).

13-V-1888. La Junta General Extraordinària acorda fer «a la mayor brevedad posible un edificio que se construirá de nueva planta en la calle del Portalet frente a la del Mar». I elegix una Comissió composta per Esteve Cañet i Dalmau, Nicolau Ribas i Batet (president i secretari, respectivament, del Casino), Rafael Estrada i Juera, Josep Esteva i Busquets, Esteve Ararà i Rosell, Salvador March i Fortó, i Josep Batet; a la qual Comissió donen plens poders per portar a cap la missió encomenada (9).

20-V-1888. La Comissió llança uns fulls per tal de conèixer l'opinió dels guixolencs i saber si l'emissió d'un emprèstit popular té possibilitats d'èxit, cosa que sembla donar resultat positiu (10).

15-IX-1888. Són posades a la venda 1.200 obligacions de 25 ptes. cada una, amb cupons anuals de 1'25 ptes., el que representa el 5% d'interès. Sembla que se'n vengueren 1.136, que equival a recollir 28.400 ptes. (11), quantitat suficient per convertir el projecte en realitat.

(7) N'he parlat a la nota 2.

(8) «Hoy el Casino «La Constancia» debe celebrar un baile extraordinario en el nuevo salón de la carretera, el cual suponemos será muy concurrido y lucidísimo en extremo», és la notícia que publica «El Bajo Ampurdán» de la data susdita.

(9) En el document, propietat del Casino, hi ha l'emblema de la Societat —dues mans que encaixen— i, afegit al final de l'escrit, un certificat que diu: «Girona, 3 de septiembre de 1888. Presentada en el día de hoy a los efectos de la urgente Ley de asociaciones. El Gobernador...».

(10) La subscripció degué ésser un èxit, ja que «El Bajo Ampurdán» d'aquella data diu: Según hemos visto, el Casino «La Constancia» ha repartido unas hojas sueltas que tienen por objeto el recoger acciones para construir un edificio-Casino destinado para la misma sociedad, sabiendo que falta muy poco para cubrir la cantidad presupuestada».

(11) He tingut a les mans els talonaris de les obligacions i l'últim número tallat és el 1.136, però com que les matrius són en blanc, ignoro si algunes han estat tallades en dates posteriors, cosa que no crec.

Dibuix imprès en un sobre de l'any 1888.

Per fer el nou Casino, la Comissió delegada compra dues cases: la del carrer del Portalet, núm. 6, i la del de Sant Roc, núm. 2.

La del Portalet constava de baixos, un pis i un pati al darrera, de cabuda 138'51 m² i fou comprada el 15-IX-1888 a Cristina Bas i Noallas per 17.000 ptes.; el notari Joaquim Sala i Martí féu l'escriptura (12).

La casa del carrer de Sant Roc, núm. 2, era de planta baixa i un pis, de 45'50 m² de cabuda. El mateix 15-IX-1888 fou comprada a Josep Prats i Cacàs per 7.000 ptes., també davant del notari Sala (13).

9-X-1888. La Comissió i el mestre de cases Manuel Cabarrocas i Cruz signen un document en el qual «han venido a contratar el siguiente compromiso bajo las cláusulas, pactos y condiciones siguientes: 1.º El edificio destinado a C. «L.C.» deberá levantarse... bajo la forma detallada en los planos que, presentados por don Manuel Cabarrocas han sido aprobados por la Comisión Constructora de la expresada Sociedad... (14). 19.º La decoración de las fachadas se hará tal como indica el plano; además se estucarán con estuque frío y aplicaciones de esgrafiado... 23.º El total importe de la obra asciende a 24.500 ptas.... 25.º La construcción del edificio tendrá que ser empezada dentro los 10 días de firmado este documento y el edificio deberá quedar en condiciones habitables al menos en lo referente a los bajos llegado que sea el próximo día 10 de abril...» (15), clàusula, aquesta darrera, que potser no es complí.

15-X-1888. Esteve Cañet, com a president, demana permís al Municipi per edificar el nou

(12) Abans, el 4-VI-1888, els representants del Casino i la propietària, davant de dos testimonis, signaren el compromís de compra-venda de la casa. En el document, Cristina Bas reconeix rebre 750 ptes. d'arres o paga i senyal.

(13) El mateix 4-VI-1888 fou signat un document semblant al de la nota anterior; aquest, però, és de 250 ptes. En els dos documents consta que les escriptures es faran el 31 d'agost i, en realitat, foren signades el 15 de setembre.

(14) Malgrat semblar que Manuel Cabarrocas és l'autor de la planta, possiblement tota l'edificació fou planejada i dirigida per l'arquitecte Guitart i Lostaló.

(15) Signen tots els citats; Pius Prujà garanteix el compromís de Cabarrocas.

CASINO LA CONSTANCIA

Empréstito de 1.200 Obligaciones, con destino á la construcción del edificio

OBLIGACIÓN NÚM. 1178

El Casino La Constancia reconoce á favor del portador la cantidad de veinte y cinco pesetas con el interés anual de cinco por ciento efectuándose la amortización por medio de Sorteos.

San Feliu de Guixols 15 de Septiembre de 1888.

El Presidente,

El Secretario,

Obligación Núm. 1178

CUPON NUMERO 1

Ptas. 1'25.

Vence en 15 Septiembre 1889.

Una de les obligacions —a tamany reduït— emeses per a la construcció de l'estatge social i el cupó núm. 1 —a tamany natural— de la mateixa obligació.

estatge social. En ell hom llegeix: «Debiendo derribarse las dos casas propias de dicha Sociedad sitas en las calles del Portalet y San Roque, a fin de proceder a la construcción de un edificio cuyas fachadas se sugetarán a los planos que por duplicado se acompañan...». El projecte és de Guitart (16) i consta ser signat a Barcelona el 17 del mateix mes, data posterior a la del document de Cañet, el que vol dir que hi hagué alguna confusió. El dibuix és a escala 1/100 i més que un projecte definitiu és un esboç que degué completar-se amb dibuixos posteriors, més detallats, que no he trobat. En aquest esboç - projecte observem els detalls següents: a l'ampit del terrat, de cara al passeig del Mar, hom llegeix: 1889; damunt la porta-balconera central, «CASINO LA CONSTANCIA»,

i a sota mateix, «RECREEO INSTRUCCION», separades per l'escut de la ciutat (17).

27-II-1889. Maria Sibils i Esteve Cañet pacten les condicions pel dia que la Societat deixi el local que ve ocupant des de fa 12 anys; l'escriptura és de Joaquim Ametller.

Segons sembla, el nou edifici fou inaugurat per la Pasqua de Resurrecció de 1889.

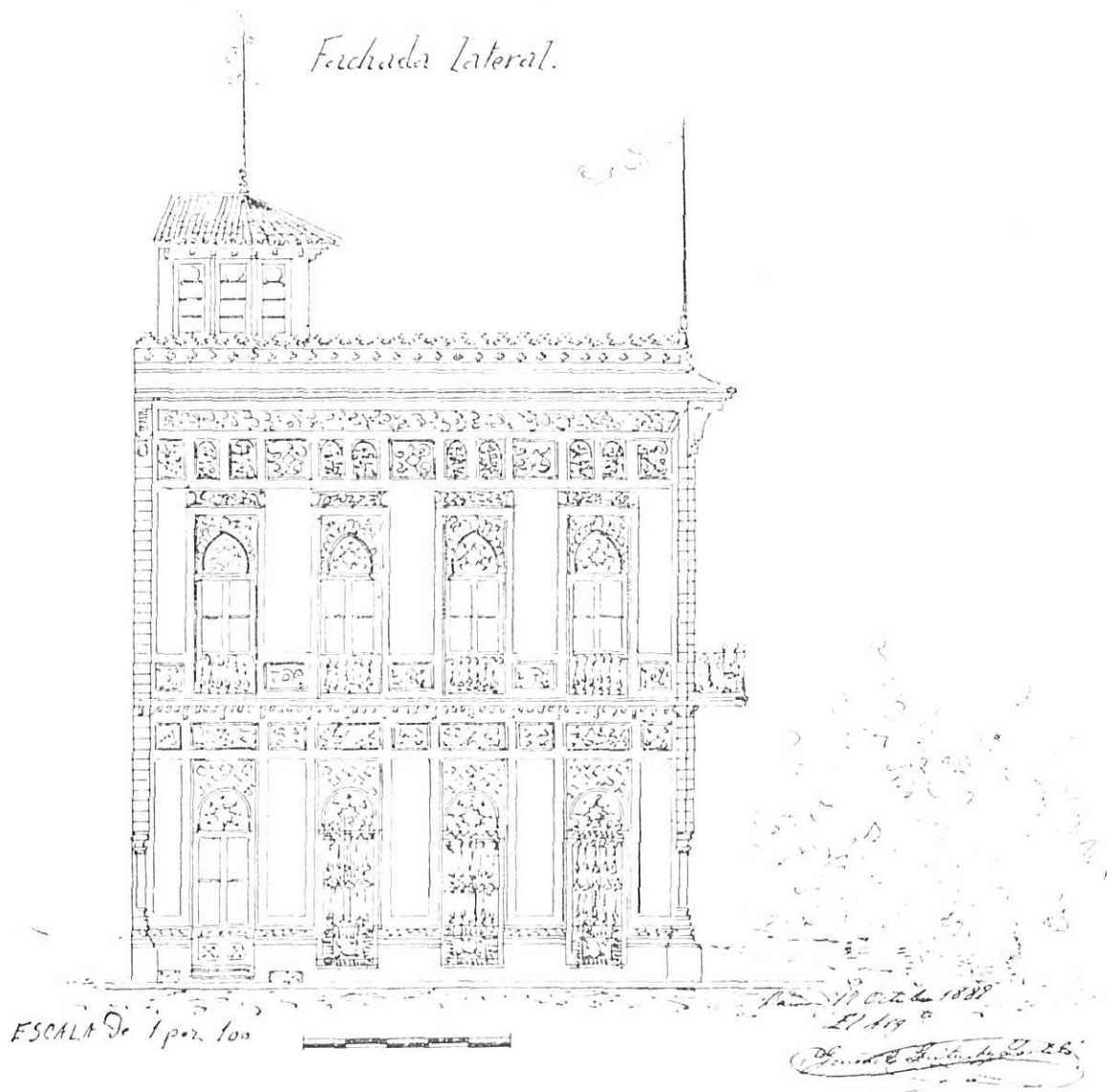
28-IV-1889. Esteve Cañet assegura a «La Unión y el Fénix Español», per un any i pel valor total de 60.000 ptes. l'edifici (40.000 ptes.) i els útils (20.000); l'import anual de la prima és de 45 ptes. i «la Compañía responde de los daños que la explosión del gas para alumbrar pueda ocasionar sobre la totalidad de los objetos asegurados... aun cuando el incendio no siga a la explosión...». Un any després, Francesc Llovera i Roig, president del Casino, fa l'assegurança en dues companyies, a parts iguals: 20.000 ptes. per l'edifici i 10.000 per l'utilatge a la companyia anterior i les mateixes

(16) General Guitart i Lostaló fou arquitecte municipal de Sant Feliu des de 1892 a 1912, si bé deixà d'ésser-ne durant el període 1899-1904. La seva obra capdal és, sens dubte, el magnífic plànol general de reforma de Sant Feliu, encara en ús.

(17) AHSF, sec. XVIII, núm. 6-73.

Projecte para la construcció del edifició destinado a casino La Constancia

Fachada lateral.

El Casino dels "Nois". Projecte de la façana del carrer de Sant Roc; croquis de Guitart, 1888, amb escala ategida.

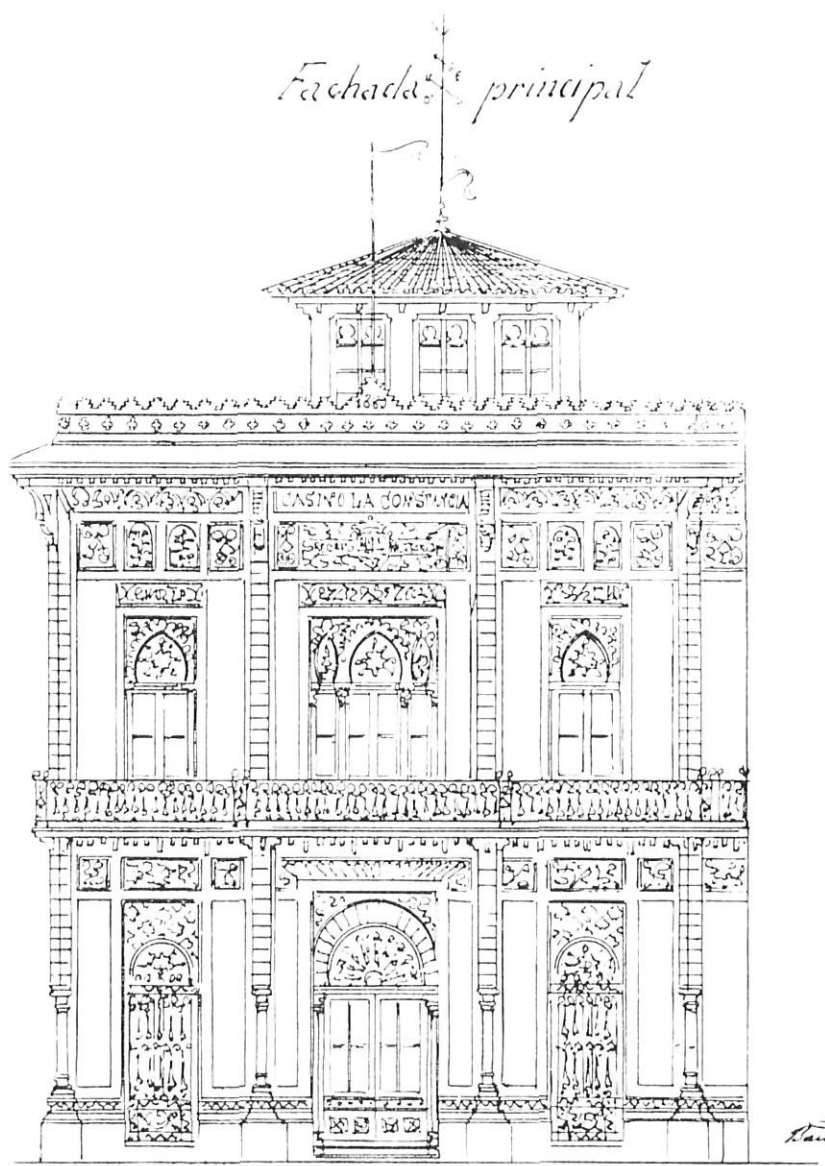
quantitats a «La Catalana». La duració del contracte és per 5 anys, o sigui fins el 28 d'abril de 1895.

En els contractes, el Casino és descrit: «...una casa de habitación, la cual consta de sótanos, bajos, un piso y desván, habitable, construida de mampostería con los techos de bovedilla y viguetas de hierro, y la cubierta de terrado... no teniendo salón de baile ni tampoco para teatro». Els útils citats són: «mostrador, mesas de hierro y de madera con sobre-mármol, sillas, cuadros, espejos, adornos, reloj de pared, una biblioteca con sus volúmenes, aparatos de gas, vajilla y demás útiles y enseres propios de un establecimiento Casino...».

Evidentment, el Casino dels «Nois» és una bella obra d'estil moresc o neo-mudejar que contribuï no poc a valoritzar la façana marítima de la població.

3. VENDA DEL LOCAL I FETS QUE CONTRIBUÏREN A LA SEVA PRIMERA AMPLIACIO

Cm he dit abans, el 23 de juliol de 1886, l'Ajuntament havia aprovat el projecte del mestre de cases Pere Pascual —un guixolenc de gran personalitat— per tal de donar al carrer dels

ESCALA de 1 por 100

Revisat el 10 d'Octubre 1888

21 d'Agost

Signat: *[Signature]*

Casino "La Constancia". Projecte de la façana principal; croquis de Guitart, 1888.

Guíxols una alineació adient. En aquest plànol de reforma, la majoria de cases havien de guanyar terreny, però les registrades amb els núms. 2 i 4 del Portalet i 1 i 2 del carrer dels Guíxols n'havien de perdre molt; algunes quasi desapareixien.

Edificat i posat a la nova alineació el primer tram de «La Constancia» des de 1889, l'ordenació efectiva del carrer dels Guíxols era urgent i necessària; calia portar a cap el pla de reforma general començant pel seu inici, el més conflictiu i més espectacular: el que feia cantonada amb el Portalet. Com pot veure's en el croquis de la pàgina 355, les finques més conflictives eren les quatre citades no fa gaire. Però, si us plau, seguim el camí dels fets tal com van passar:

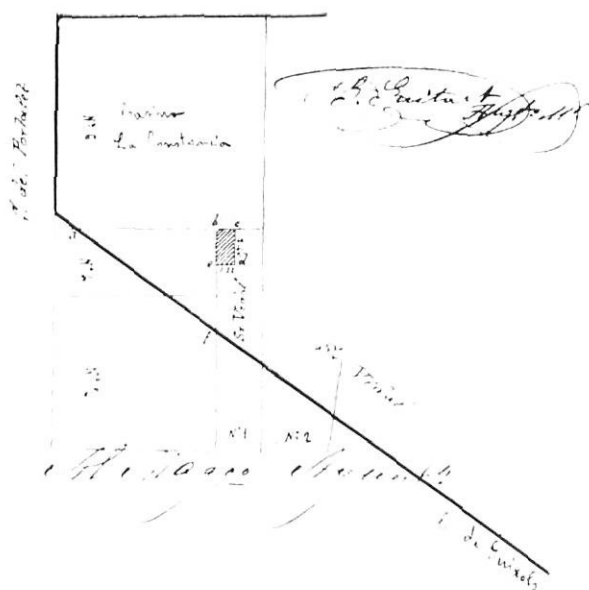
27-X-1894. Feliu Moner i Fort ven a l'Ajuntament la casa núm. 4 del Portalet per 5.000 ptes.; junt amb l'eixida, tenia una superfície total de 50'33 m² (18).

4-IX-1894. Per un motiu que no he pogut posar en clar i que m'ha deixat perplex —majorment perquè no n'havia sentit a dir res—, la casa de banca Romaguera i Girbau demana urgentment al Casino que saldi el seu compte de 23.224'94 ptes. Aleshores la Societat ven a Narcís Girbau i Serra el seu estatge social per

(18) AHSF, sec. XVII, núm. 8-1.

El primer edifici de "La Constancia", inaugurat el 1889. En aquesta interessantíssima fotografia hom pot veure, darrera del carro, l'empremta de la casa enderrocada; per tant, més o menys deu ésser de l'any 1898. Fotografia d'A. Matas; original facilitat per Antoni Vidal.

Croquis de Guitart, dibuixant al final de la sol·licitud de Joan Vidal.

23.300 ptes. (19). Recordem que el 9-III-1889, la susdita casa de banca havia obert un compte de caixa a favor de «La Constancia».

(19) El mateix dia acabava de tenir lloc una reunió a «La Constancia» on «leyose... la comunicació y extractos de cuentas de estos Sres. Romaguera y Girbau pidiendo para hoy a las diez de la mañana el saldo de su cuenta que importa Ptas. 23.224'94 a su favor. Después de una detenida discusión se acuerda por unanimidad autorizar al Presidente D. Juan Regi para que proceda a otorgar la correspondiente escritura de venta de la casa propiedad de este Casino a

11-IX-1894. Queda dissolt el Casino «La Constancia». La Junta liquidadora ven els mobles i atuellis a Bonaventura Cruz i Fort per 6.025 ptes., però com que n'hi devia 6.050, encara queden pendents 25 ptes., que Cruz dona per liquidades (20).

Com que la Societat queda sense res, els socis no poden repartir-se res (21).

favor de la persona o personas que tenga por conveniente y por el precio, pactos y condiciones que ajustaren...». Era secretari Francesc Daltaubuit i Calzada; escriptura de Joaquim Ametller. Dos dies abans, Narcís Girbau havia signat una assegurança per un any amb «La Catalana», que importava 14'45 ptes.; com que el rebut era entre els doc. del Casino, dono per segur que era l'assegurança del mateix.

(20) A la mateixa reunió extraordinària del dia 4, «reunidos en el salón principal a las 11 de la mañana 408 socios de número, suficientes... para proceder a la votación de la petición pidiendo la disolución de la Sociedad ha sido votada por unanimidad tomando parte en la votación todos los presentes y por lo tanto queda la Sociedad disuelta». El dia 11 del mateix setembre, la Junta liquidadora ven, en licitació pública, «todas las mesas, sillas y estantes, botellas, tazas y platillos, cafeteras, cucharillas, vasos, librería con todos sus libros, y demás muebles, útiles y efectos que constituían el mobiliario del ex-Casino «La Constancia»; escriptura de Joaquim Ametller. El dia abans, Cruz havia signat una assegurança per un any amb «La Unión y el Fénix Español»; import del rebut, 10'60 ptes. Entre aquest rebut i el de la nota anterior sumaven 25'05 ptes., poc més de la meitat de l'assegurança total (vegeu 28-IV-1889).

(21) «...queda la Sociedad en descubierto por 25 psetas y por consiguiente no puede distribuirse cantidad alguna a los Sres. socios de número»; escriptura de la nota anterior.

11-I-1895. Josep Janó, successor de Dolors Cama, propietari de la casa núm. 2 del carrer dels Guíxols i d'una part de la núm. 1, tossut com ell sol, no accepta cap raó ni vol arribar a un acord amical per vendre les finques. Aleshores el Municipi li obra un expedient d'expropiació forçosa i, quan es veu amb l'aigua al coll, les ven al regidor Joan Vidal i Roure. Aquest, ferm partidari de la important millora que anava a fer-se, ofereix les cases al Municipi en unes condicions immillorables que són acceptades tot seguit (22).

30-I-1895. Josep Estrada i Juera, apoderat de Florentina García i Ruiz que residia a Cuba, ven al Municipi la casa núm. 2 del Portalet, cantonada al carrer de Guíxols, per 21.500 ptes.; constava de baixos i dos pisos amb una superfície de 110'5 m² (23).

Per tant, l'Ajuntament esdevé propietari de les cases núms. 2 i 4 del Portalet, i Joan Vidal, que n'és de les núms. 1 i 2 del carrer dels Guíxols, facilita al Municipi el terreny precís per iniciar la important reforma d'aquest carrer en el seu tram més decisiu.

22-III-1895. L'Ajuntament acorda fer tirar a terra les dues cases de la seva propietat i fa una subhasta pública que es regeix per unes «*Condiciones especiales...*» redactades per Guírtart (que ja és arquitecte municipal). En elles s'especifica que el contractista ha de pagar un mínim de 3.000 ptes. a canvi dels materials que l'enderroc forneixi. La subhasta queda deserta i el Municipi rebaixa a 1.500 ptes. la quantitat a cobrar. El mestre d'obres Pere Pascual accepta l'encàrrec per 1.501 ptes. (28-IV-1895); tan sols n'ha pujat una al mínim exigít (24).

(22) Sessió municipal de l'11-I-1895: «...manifiesta el Sr. Vidal que habiendo adquirido el dominio y propiedad en y sobre las casas núms. 1 y 2 de la calle de Guíxols, por traspaso que de las mismas a su favor hace el dueño D. José Janó Cama, y deseando solventar los obstáculos que han impedido hasta ahora llevar a cabo la reforma por haber rechazado aquél toda avenencia amistosa, suplica a la Corporación dé por terminado el expediente de expropiación al efecto incoado, fijando en su lugar el precio que estime justo por la cesión que desde luego hace de las parcelas necesarias, cuya indemnización, sea cual fuere, promete aceptar sin reclamación alguna...» Com era natural, l'Ajuntament acceptà l'oferta del Sr. Vidal que abans, el 18-X-1893, quan es discutia la compra de la casa núm. 2 del Portalet, ja havia donat proves del seu desinterès i amor a la ciutat. En efecte, a la sessió del susdit dia, consta: «Abierta la discusión, el Sr. Vidal dice que considerando de suma trascendencia la realización de tan importante mejora se halla dispuesto a adelantar o prestar dicha suma (21.500 pesetas) sin interés de ninguna clase...».

(23) AHSF, sec. XVII, núm. 8-1.

(24) AHSF, sec. XVII, núm. 12-1.